

foszforeszkáló szemétkanyonfalak, metán, halál és romlás büze, kiejthetetlen elnevezésű vegyszerek, akár az Isten nevei, a szeméttelep halmai nagyobbban, mint Maxine képzelte volna, itt-ott a hetvenméteres magasságot is felülmúlják Sid szerint, ami több, mint egy tipikus Yupper West Side-i bérházé. [...] Mintha belenyúlhatnánk ebbe a baljós módon tornyosuló és a jövőt idéző szeméttelepbe, és találhatnánk benne egy sor láthatatlan linket, amikre rákattintva áttűnhetnénk a váratlan menedékbe, egy ősi torkolatdarabba, amely mentes mindattól, ami a többi részével történt és történik máig” (168–169).

A szeméthegek és a bennük felhalmozódó anyag mint a „kollektív történelem” része, amely másfelől viszont abban a momentumban kikerül az emlékezetből, amint távozik a lakásokból nejlonszakokban, az épületekhez lesznek hasonlatosak. Amíg azonban a felhőkarcolók üvegpalatái az esti buszok ablakaihoz hasonlóan a felszín tükrözőfelületei, addig a szemét az az élő emlékezet, amely egyfajta diszfunkcionalitás megjelenítője is. Ráadásul a föl-le orientáltság – az épületek, szeméthegek és a krimi, továbbá a web értelmében egyaránt – már előrevetíti 9/11 rémálmát. Azokat a becsapódásokat, melyek a magas épületeket lerombolják, és ezzel együtt kettéhasítják a történelmi időt is. Pynchon regénye az idő – a bekövetkező esemény következtében beálló – előtte és utána történő osztottságát azzal az ijesztő – máskülönben viszont humoros, olykor szatirikus – paranoiával tölti fel, amely voltaképpen abból is áll elő, hogy mintha visszahelyezné magát a szöveg abba a szerialitásba, amelyet egy 9/11 előtti világ jelent(het)ett. Így tekintve az eredeti cím (*Bleeding Edge*) talán beszédesebb, a „kísérleti fázisban” lévő regénybéli DeepArcher viszont ennek a szerialitásnak az utólagosságára hívja fel a figyelmet az olvasásban. E paranoiának, konspirációs horizontnak, baljós árnyaknak a vetülete a szövevényes popkulturális alakokkal telített New York (ily módon az olvasót nem ritkán a Google elé irányítja a szöveg), az a város, amely a látható-láthatatlan, magas-mély viszonyában egyszerre áll rendelkezésre, és tűnik el. Miként a regény mottója mondja: „New York mint krimiszereplő nem a nyomozó lenne, és nem is a gyilkos. A titokzatos gyanúsított lenne ő, aki tudja, mi történt, de nem árulja el.”

Jennifer Clement

Elveszett lányok országa

Fordította Mesterházi Mónika

Libri Kiadó
Budapest, 2015

Pethő Anita

ELVESZETT KONCEPCIÓK REGÉNYE

Napjainkban az információs szupersztrádán olyan sebességgel száguldanak a hírek, hogy gyakran már a legmegdöbbentőbb események sem váltanak ki belőlünk különösebb érzelmeket. A mexikói közállapotok kapcsán talán el-elolvasunk néhány horrorisztikus történetet, hogy mi történt egy autóbusznyi munkással, hova tűnt egy falu egész férfilakossága, akik ártatlanul keveredtek bele a drogmaffiák harcába, ám idővel már csak fásultan konstatáljuk, igen, tudjuk, arrafelé így mennek a dolgok.

Jennifer Clement *Elveszett lányok országa* című regénye éppen ezzel a fásultsággal szándékozik szembenemenni azáltal, hogy egy kamaszlány szemszögéből mutatja be ezt a világot. Régi, bevált módszer ez, ahogyan egy író egy gyermek tapasztalatain keresztül kíván az érzelmekre hatni. Persze mint mindig, most is kapcsolódnia kell ehhez egy olyan motívumnak, amely az észak-amerikai és európai hétköznapi élet szempontjából extrémitásnak számít, és rögtön ledöbbsenti, ezzel együtt berántja a regény világába az olvasót. Ebben az esetben az a mozzanat lesz a figyelemfelkeltő elem, hogy a főszereplő kislány és társai nem élhetik ki kislányságukat, kénytelenek fiúnak maszkírozva élni, nehogy felfigyeljen rájuk valamilyik drogbáró vagy annak egy embere, aki aztán elrabolhatja őket szexrabszolgának. Bár még ha az olvasó esetleg nem csupa rózsaszín babaszobás, túllszoknyás, naphosszat fésülgetett

elő babaként babusgatott, anyuka sminkjét el-ellopó és kipróbáló kislánként élte meg gyerekkorát, hanem éppen vásott kölyökként, a lényegi különbség a két életmód – szabad döntés és kényszermegoldások – között így is jól érzékelhető.

A történetet egy Ladydi nevű lány egyes szám első személyű elbeszéléséből ismerhetjük meg, aki Acapulcótól nem messze, közvetlenül egy forgalmas autópálya mellett él egy kis faluban alkoholista anyjával. Az alapszituáció könnyen azokat a filmes emlékeket hívja elő belőlünk, melyekben lakókocsikban lakó, lecsúszott, kikészült anyák szemrehányóan emlékeztetik rég elmúlt szépségükre a hozzájuk látogató gyermekeiket. Ezek a nők rendre selyem pongyolában és olyan sminkben, melyet mint ha a hetvenes évek egyik vad partija óta elfelejtettek volna magukról lemosni, eszik dobozból a kínait és bámulják naphosszat a tévét. Ladydi anyja ismeretterjesztő csatornákat bámul, és sok mindent tud például a Római Birodalomról, miközben ebben az elhagyatott kis faluban tengeti napjait lányával bogarak, legyek, pókok, skorpiók között. A lány is azért kapta nevét, mert az anyja látott a tévében egy dokumentumfilmet Károly herceg és Diána hercegné házasságának kudarcáról.

A faluban gyakorlatilag nem élnek férfiak, csak nők. Ladydi apja is az Egyesült Államokba ment dolgozni, évek óta nem jött haza. Iskola akkor van, ha épp itt kell valakinek teljesítenie a kötelező szakmai gyakorlatát. Van ugyan valami kórházféleség, de operációt csak akkor végeznek, ha Mexikóvárosból érkezik orvos – természetesen fegyver kísérettel. Az ablaküvegek golyónyomokkal díszítettek, és néha mérgező permetet szóró helikopterek köröznék a vidék felett. Elvileg a mákültetvények elpusztítására kellene kiszórní, de a pilótákat lefize-tik a földtulajdonosok, így azok rendre lakott települések felett szabadulnak meg a kötelezően kiszórando mennyiségétől.

A regény első, e közegben játszódó részében ügyesen találta el az író az annak érzékeltetését, hogy egy mexikói vidéki lánynak egészen más praktikákat kell megtanulnia az életben (sőt: egyenesen a túlélés-hez), mint olvasói jelentős hányadának a saját világukban. Merre közlekedj a dzsungelben éjszaka, hogyan viseld el a hőséget, kerülj az apró, kártékony állatok által okozható bajokat, hogyan halld meg jó előre a luxusterepjárók zaját és húzódj fedezékbe, illetve hogy mit tegyél, ha minden igyekezet ellenére sem sikerül befutnod fedett helyre, ha jön a permetező helikopter és megérinti a testedet a mérge.

Jó ötlet az is, hogy nem a főszereplőt, hanem egy másik falubelit, a település legszebbnek tartott lányát rabolják el végül. Így az írónak

is nagyobb mozgástere marad, hogyan alakítsa később hősnője életét. Ennek ellenére, ahogyan kilépteti Ladydit az elsődleges közegéből, gyakorlatilag szétesik a regény. Acapulcoba tevődik át a helyszín, egy jómódú család házába, ahol a lánynak egy kislánra kellene vigyáznia. Bentlakásos állás, Ladydi beköltözik a házvezetőnő és a kertész mellé. Az olvasó rögtön rájön, hogy a család nem tisztességes jövedelemből építhette fel egzisztenciáját, ám a személyzetben, köztük magában az elbeszélőben is mintha akkor állna össze a kép, amikor gazdáik már nagyon hosszú ideje nem adnak magukról életjelet. Akkor aztán a narrátor elintézi egy félmondattal, igen, persze, Mexikóban eléggé gyakori az ilyesmi, hogy üresen állnak villák, mert lakóik sorsa ismeretlen.

Tudathasadásos állapot ez, ahogyan a tizenéves, világot nem igazán látott – még márványpadlón sem járt annak előtte, nem aludt rendes ágyban, és itt, a légkondicionált lakásban ismeri meg, milyen érzés fájni stb. – lány kénytelen-kelletlen olyan rálátással bír mindenre, amilyenl csak az oknyomozó újságíróként a témához anyagot gyűjtő szerző bírhat. Vagy legalábbis egy olyan felnőtt, akinek a tudása nem tévéből szedett és mozaikos. Ladydi nem is tudja magáról, hogy ő valójában sokkal többet tud a világról, mint amennyit tud. Véleményem szerint emiatt bukik meg a gyermeki (kamasz) szemszögből elmesé-lendő történet koncepciója, és feslik fel annak didaktikus mivolta.

Mert végeredményben a könyvet azon törekvés tipikus megvalósulásaként érthetjük így, melynek során egy oknyomozó újságíró regény formájában akarja közzétenni adatgyűjtései eredményét. Erőltetett például, ahogyan főszereplőjét belekeveri egy gyilkosságba, csak azért, hogy aztán a női börtönök világát is bemutatthassa. Ez az alapja a regény harmadik részének, és itt mutatkozik meg a leginkább, hogy a szerző mennyi érdekes történetet gyűjtött össze, mivel ezeket mind beleírta egy-egy fogva tartott nő élettörténetébe. Az alapmotívum minden esetben a nők által elkövetett, kiszolgáltatottságuk, hányattatásuk eredményezte borzalmas bűntett. Ugyanakkor a nők kegyetlen és sanyarú sorsának gondolata, ahogyan az egész regényben, úgy ebben az utolsó részben is, gyakorlatilag megragad a közhely szintjén.

Az *Elveszett lányok országa* egyáltalán nem akar dokumentum-regény lenni, hanem egy kitalált karakter kitalált élettörténete, s egy sor jellemzője is mutatja, szépirodalmi igénnyel íródott. Ilyen például maga a tény, hogy a szerző az egyes szám első személyű narráció mellett döntött. És a líraian sokkolni akaró hangnem is – amely legalábbis Mesterházi Mónika fordításában átjön – efelé viszi a szöveget. Drámai

hatást akar elérni, de inkább valamiféle patetikus lebegésben létezik az egész történet. „Paula végigment a Tejúton, és minden csillag megégette a testét” (96) – mondja Ladydi annak a fejezetnek a végén, amikor megtudja, mi történt újra előkerült barátnőjével azóta, hogy elrabolták, és miért borítják a testét cigaretta okozta hegek. Amikor megtörténik a gyilkosság, mellyel később őt vádolják, pedig ő csak a valódi gyilkos kocsjában ült teljesen tudatlanul, szintén az álomszerűsége és lebegésre rájátszó mondatokkal találkozhatunk: „Szomjas voltam, szédültem, szinte elkábított a hőség. Délibábot képzeltem a kunyhó, a rottweilerek meg a sovány férfi felett keringő sirályokból. A fojtogató látomásban a madarakat felhőknek képzeltem, és úgy láttam, egy fehérruhás kislány sirálytollakat szedeget a földről” (137).

Különösen a második nagy egység szerelmi cselekményszálában érződik a szöveg ezen jellege: „Bele akartam szagolni a nyakába, rátenni a számat a szájára, megkóstolni, átölelni. A kert, a fű és a pálmafa illatát akartam szagolni, a rózsát, a levelet, a citromvirágot” (153), vagy: „Sétáltunk a néma kertben és a metszés meg az ültetés hangjaira szeretünk egymásba” (159). Nem szabad megfeledkezni arról, hogy a regényben mégiscsak egy kamaszlányról van szó, tehát szerelemnek, első csóknak, sőt első aktusnak is lennie kell benne. No és persze drámainak kell lennie annak is, hogyan, milyen körülmények közepette jön meg neki és az összes többi falubeli lánynak egyszerre az első menstruációja. Mármost jól érzékelhető, hogy a szerző szerint kellenek ezek a motívumok, mint kötelező eposzi kellékek egy kamaszlány főszereplésével íródott történetben. Ezért is gondolom úgy, hogy nem dokumentumregény szándékával jött létre a kötet, noha másrészt mégiscsak egy társadalmi jelenséggel kapcsolatos komoly és célzott anyaggyűjtés képezi az alapját, és ez a bázis néha sajnos nagyon kellemetlenül kilátzik a ráépült történet alól.

Azon túl, hogy a három különböző helyszínen játszódó három regényrész közül az első és a harmadik, ugyan kicsit jobban kibontva, de végeredményben önmagában is megállná történetként a helyét (sőt talán érdemes is így tekinteni rájuk), időnként könnyen támadhat olyan érzésünk, mintha Jennifer Clement két külön regényt erőszakolt volna egybe. Mintha képtelen lett volna dönteni, hogy egy olyan történetet írjon, amelyben az átlagember életének minden másodpercét áthatja az őt körülvevő világ okozta bizonytalanság, vagy pedig inkább azt közvetítse, hogy még egy ilyen közegben is megvan a lehetősége olyan magánéleti konfliktusoknak, melyek ha nem is ennyire extrém formában,

de akár az olvasó életében is visszaköszönhetnek. Van ugyanis egy cselekményszál, miszerint az egyik falubeli lány egyben a féltestvére is a főszereplőnek, az apa egyik félrelépésének gyümölcse. A megcsalt anya részegen rálő a lányra, Ladydi pedig azon drámaízik magában, hogy nem szabad az áldozatnak megtudnia a merénylet okát. Mintha csak egy szappanoperát látnánk. Az epizód igencsak esetenül van hozzáfércelve a regényhez, valószínűleg a történet szintén patetikus, ám katarzist okozni mégis képtelen lezárása miatt volt rá szükség. Hasonlóan esetlen, ahogyan a szerző megpróbálja a lány nevét valamiképpen játékba hozni. Mind a szerelme, mind pedig az egyik – történetesen angol –, a börtönben fogva tartott lány is Hercegnőnek becézi (vagy gyönyolja éppen?).

Ha Clement célja ezzel a regénnyel az volt, hogy felhívja a figyelmet arra, miként élnek fiatal lányok a drokartellek uralma alatt álló Mexikóban, úgy gondolom, sikerrel járt, hiszen aki kezébe veszi a könyvet és elolvassa, minden bizonnyal egy ideig újfent érzékenyebben fog reagálni az ebből a világból érkezett hírekre. Ám ha az írónd mindekelőtt jó regényt szeretett volna írni, akkor azt kell hogy mondjam, ebben a vállalkozásában sajnos kudarcot vallott.